

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

R.P. Richardi Lyncei ... Vniversa Philosophia Scholastica

Complectens Dialecticam, siue Scientiam de Veritate, in decem libros
distributam

Lynch, Richard

Lvgdvni, 1654

III. Diuisionis quidditas, species, legesque.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95210](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95210)

vocabuli explanantes, à Cicerone in topicis notationes, à Græcis, & non paucis etiam latinorum ethimologia dici solitæ: vt abstemius est, qui abstinet à temeto; sol, qui inter alia solus lucet, consul, qui reipublicæ consulit; fides, qua quod dicitur fit, senatus seniorum, ac patrum consessus.

17 Secunda species definitionis est definitio descriptiua, quæ strictè sumpta rem per genus, & proprium quarto modo definit, vt homo est animal risibile, aut est animal bipes implume. Huc quodam modo reducuntur definitiones per similia, & metaphoras, aut longos quosuis verborum circuitus, tametsi cum definito sæpe non reciprocentur. Eiusmodi est illa Chrysostomi tom. 4. homil. 14. qua iram, ac tranquillitatem animi depingit; *Mens*, inquit, *irati forum est plenum tumultus, ubi multus, & eunium, & redeuntium clamor, camelorum, ac asinorum fremitus, argentariorum, & arariorum virique eudentium strepitus. Contra mens tranquilla & mitis vertex est quispiam montis, qui clementiorem cæli auram nactus est, puro solis radios, limpidas fontium scaturigines, multasque florum amenitates.* Talis etiam est illa populi fame pereuntis apud Quintilianum declam. 12. *Vnus deficientis speciem tota ciuitas habet, canum macie caput, & conditis penitus oculos, & laxam cutem, nudos labris tremantibus dentes, rigentem vultum, & destitutas genas, & inanes faucium sinu. Prona est ceruix, tergum ossibus inaequale, infernis imaginibus simile.* Talis denique & illa discordiæ apud Petron. Arbitrum in satyrico.

Scisso discordia crine

*Extulit ad superos stygium caput, huius in ore
Concretus sanguis, contusæque lumina flebant,
Stabant arati scabra rubigine dentes,
Tabo lingua fluens, obfessa draconibus ora,
Atque inter torto laceratam pectore vestem
Sanguineam tremula quatit lampada dextra.*

18 Quarta definitionis species est causalis, quæ nimirum rem per causas externas explicat. Per finalem, vt homo est animal à Deo creatum, vt diuino aspectu, & æterna felicitate perfruatur. Per efficientem, vt ira est ebullitio sanguinis circa cor, id est affectus ex eo sanguinis ardore effici, & excitari solitus. Per exemplarem, vt homo est animal ad similitudinem diuinæ mentis factum. Postrema species definitionis est definitio essentialis quæ scilicet rem per genus, vel quasi genus & differentiam essentialem explanat, vt homo est animal rationale; aut quæ per partes physicas, si quæ rei inexistunt, materiam nempe & formam primariam, vt homo est compositum ex corpore, & anima rationali.

C A P V T I I I.

Diuisionis quidditas, species legesque.

19 **D**iuisio est oratio totum in suas partes distribuens. Ita ex Aristotele Ouiedus in Summul. controuers. 2. punct. 2. num. 1. Fonseca lib. 4. instit. Dialecticar. cap. 1. Arriaga disp. 3. Summul. sect. 2. Franciscus Alfonsus lib. 1. institut. Dialect. cap. 6. num. 1. Auerfa tract. 1. etiam institut. Logicar. cap. 4. & quæst. 4. log. sect. 5. & communiter ceteri dialectici. Prima autem species diuisionis est, ea qua nominis vnus aut multiplicis sensus visque distinguitur: vnde distinctio communiter solet appellari;

vt huius vocis adiectiuæ fuscus, fusca, fuscum, alia est significatio, per quam denotat colorem quendam nigredini vicinum, alia, qua vocem non claram, neque canoram: quo pacto eam vsurpauit Cicero lib. 2. de nat. deorum, qualemque alibi fuisse dixit vocem Antonij summi oratoris. Et huius orationis laterem lauas alia est significatio, quod laterem vndis abluas, alia quod operam ludas. At denique fortis huius, *aiote* *Acida* *Romanos vincere posse* Pyrrho bellum cum Romanis gesturo ab Apolline Delphico datæ, ambigua, & non vna, sed multiplex fuit significatio, estque etiamnum.

20 Secunda diuisionis species est rei in partes integrales, siue homogeneas, cognatas, similes, & eiu dem nominis, & rationis cum toto, cuiusmodi sunt intuitu aquæ v. g. vel carnis, eæ quæ alterutram integrant; siue heterogeneas, multigenas, dissimiles, & diuersæ rationis, ac nominis à toto, quales sunt respectu corporis humani eius membra; aut anni, quatuor eius tempora, ver, scilicet, æstas, autumnus, hyems, vt describit ille.

*Verque nouum stabat cinctum florente corona,
Stabat nuda æstas, & spica ferta gerebat:
Stabat & autumnus calcatis sordidus vniis,
Et glacialis hyems canos hirsuta capillos.*

Tertia diuisionis species est rei in partes essentielles, siue realiter distinctas, vt hominis in corpus, & animam, siue sola ratione distinctas, vt eiusdem hominis in animal, & rationale. Quarta diuisionis species est in rei non in partes actuales; vt sunt hæc enuumeratæ, sed in partes potestatiuas siue subiectiuas, veluti animalis in hominis, & belluam: huiusmodi enim inferiora explicitè, formaliter, & actu non sunt in toto vniuersali, quippe quod ab eis per intellectum, ac ratione nostra abstrahitur, sed tantum implicitè, virtualiter, ac potestatiuè, propter realem eius cum illis identitatem, & contractionem per illa saltem aptitudinalem. Quinta diuisionis species est, non substantialis vt hucusque, sed accidentalis, nimirum, vel subiecti in accidentia, vt homo alius albus, alius niger, vel accidentis in subiecta, vt album aliud lac, aliud nix.

21 Prima lex diuisionis est, vt nec diuisum latius pateat quam membra diuidentia collectim sumpta; nec è conuerso, sed potius inuicem se adæquent, vt disertè præscribit Aristoteles 2. post. 5. Quamobrem hæc diuisio, animal aliud est cornutum, aliud alatum, non valet: inferiora nempe non sunt toti, quod diuidunt, adæquata, sinuntque illud latius fundi, & non pauca animalia complecti, quæ nec alas habeant, neque cornua. Similiter hæc partitio, animal aliud homo, aliud bellua, aliud angelus, non est proba? quippe diuisum non adæquat collectionem inferiorum, & hæc latius excurrit, quam illud, cohibetque plura non animalia, substantias nimirum angelicas, intellectu non sensu præditas adeoque in animalibus haudquaquam reponendas. Vtramque partem huius regulæ acutè obseruauit Plato in Ciuili, insinuans toti diuiso omnes suas differentias nulla dempta subiiciendas esse, & contra differentiis assignandum esse totum, quod eas omnes, & solas comprehendat: En eius verba loco citato: *Oportet, ubi quis primo multorum percipit communionem, non prius desistere quam differentias omnes in ea, quæ speciebus clauduntur, inspexerit: Atque iterum, quoties dissimilitudines plurimas in similitudine sentit, & agere sentit, non prius ab hac aspectus molestia desistere posse, quam cuncta, quæ cognata sunt, intra cognationem vnã proprietatemque*

remque concludens, vniſus generis eſſentia veſtiat. Hæc ille.

23 Secunda diuiſionis lex eſt, vt diuiſum latiùs pateat, quam quodlibet membrorum diuidentium, eorumque nullam per ſe illius amplitudinem poſſit adæquare. Vnde prouenit, vt hæc diuiſio tanquam mala ſit reiſcienda, animal aliud eſt ſenſitiuum, aliud rationale: nam ſenſu præditum æque late funditur, atque animal; nullumque omnino animal eſt quod ſenſu non poſſeat, eſto non pauca ſint ratione deſtituta. Nec reſert, ſi quis obiciat, in his diuiſionibus; hominis pars Metaphyſica alia eſt animal, alia rationale; album aliud eſt molle, aliud durum; partem hominis non latiùs patere quam animal, imo hoc eſt contrario ſuſius excurrere quam hominem, atque adeò quam eius partem, album item non latiùs patere quam durum, ſed e conuerſo videri rem ſe habere; cum durum ita de albis non paucis marmore nimirum, ebore, oſſibusque dicatur, vt ea præter alia, quæ non ſunt albedine prædita, complectatur vt ebum, & ſimilia.

24 Hoc, inquam, ſi quis obiciat, nihil reſert: reſpondeo enim, & ſatis ex facili, quamuis animal, vt eſt totum poteſtatiuum, & à ſuis inferioribus abſtracium, adæque indiſſerens, latiùs pateat quam eorum quodlibet, ac proinde quam homo; cæterum illud, vt eſt pars actualis hominis, eumque explicite, & formaliter conſtituit, & ad eum contrahitur, ita quidem eo minùs latè patere, propterea quod homo, præter animal, aliam partem rationale ſcilicet includat. Hæc circa vide à nobis dicenda inferiùs lib. 8. tract. 1. cap. 5. ad 3. Porro quod attinet ad diuiſionem albi in durum & molle, in alterutro horum inferiorum, totum, quod diuiditur, debet ſubaudiri: quæ regula locum vendicat in partitione cuiuſvis alterius totius poteſtatiui: durum ergò in quod diſſecatur album, perinde eſt atque durum album: ecquis autem non videat, durum album haud latiùs euagari, quam album, nec de ebene, aut alio, quod non ſit album, poſſe prædicari.

25 Tertia diuiſionis lex eſt, vt eius membra diuidentia ſint oppoſita, & repugnantia, hoc eſt, vt diſtinguantur inuicem, neutrumque in altero includatur. Ita Ariſtotel. 1. de partibus animal. 3. Boëtius de diuiſione, ac Cicero lib. 1. de inuent. ibi: *Pauca in partitione ſeruantur, ſi genera ipſa rerum ponuntur, neque permixta cum partibus implicantur.* Et paulò infra, *hoc igitur vitandum eſt, ne cuius genus poſueris, eius ſicuti diuerſam aliquam ac diſſimilem partem ponas in eadem partitione.* Et lib. 2. de finib. ibi: *vitioſum eſt in diuidendo, partem in genere numerare.* Hac de cauſa malè diuiſeris viuens in plantam, animal, & hominem; aut corpus humanum in caput, oculos, collum, pectus, manus, digitos, pedes, &c. animal ſiquidem in homine includitur formaliter, & explicite, & homo in animali virtualiter, & implicite; ſuè, quod perinde eſt, homo continet in ſe animal, & animal continet ſub ſe hominem: digitum quoque in manu; & in capite includuntur oculi. Eadem de cauſa perperam diuidas corpora in alba, & dulcia; cum non pauca contingat eſſe alba ſimul, & dulcia, adeoque hæc membra ſeſe non excludant: nec non animalia in rationalia, & duos pedes habentia, propterea quod multa ſint animalia, homines ſcilicet, ſimul cum ratione binos habentia pedes, nec rationalitas, ac ratio bipedis opponantur inuicem.

26 Porro, ſi diuiſio ſit phyſica, & realis, qualis eſt ſupradictarum qualibet, oportebit eius membra ſeſe

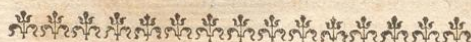
realiter excludere. Quod ſi fuerit metaphyſica, ac ſolius rationis, tantumdem, & non amplius diſtingui eius membra requiretur. Atque ita hominis pars metaphyſica benè diſtribuitur in animal, & rationale; ob id quod animalitas, & rationalitas rationis præſidio diſtinguantur, vt vt ipſa ſint indiſtinctæ. Sic etiam obiectum rectè diſſecatur in materiale, & formale, quia eſto eadem res per eundem realiter actum ſimul eſſe poſſit obiectum formale, & materiale, ac propter ſe & propter aliud cognosci, & amari, alia tamen formalitas cognitionis, & amoris eam facit obiectum formale, & alia ratione, & cogitatione noſtra eam conſtituit obiectum materiale: de quo vide dicenda à nobis in metaph. lib. 7. tract. 10. cap. 4. Ita denique diuiditur bonum non malè in honeſtum, vile, & delectabile, propterea quod ſic vni eidemque rei per ſeipſam conueniant honeſtas, vtilitas, & delectabilitas, vt harum trium formalitatum nulla non ſit à quauis alia conſiderationis noſtræ beneficio diſtincta.

27 Ad hæc, eſto diuiſio ſit realis, & phyſica, fieri poteſt, vt membra ſua ſinat quodam leniù realiter non diſtingui, dummodò realiter non diſtinguantur alio. Ita quantum optime diuidi ſolet in longum, latum, & profundum; quia licet hæc tria in concreto non ſint realiter diſtincta, eidemque corpori conueniant, cuiuſque merito de ſe dicantur inuicem; & in abſtracto diſtinguantur realiter, & nec longitudo, ſuè linea eſt latitudo, aut ſuperficies, nec alterutra eſt profunditas: quantum autem diuiſum vt ſuprà, non concretè, ſed abſtractè ſumi debet, vt perinde ſit atque quantitas: quam quis non cernat, non vitioſè diuidi in tres illas quantitates inter ſe realiter diſtinctas, & non cluſas inuicem, eſto omnes eidem ſubſtantia & in ea claudantur? Similiter benè habet diuiſio illa phyſica, & realis tradita à Seneca lib. 7. de benef. cap. 26. *alius libidine inſanit, aliud abdomini ſeruit, aliud lacri totus eſt, aliud inuidia laborat, aliud ceca ambitione, & in gladios ruente.* Nam eſto ſapiffimè contingat, vnum eundemque hominem omnibus his vitiis eſſe obnoxium; cæterum ſi ita interpreteris diuiſionem, vt non ſit vitioſi hominis qualifcunque, ſed hominis ſpeciali quodam laborantis vitio; ita quidem ne in concreto vnum membrum diuidens includitur in alio deue eo prædicatur: eorum enim; in quibus vnum aliquod dominatur vitium, & non plura, aliud eſt libidinoſus, ſed non gula deditus; aut huic ſeruit, ſed non eſt auarus: vel ſi auaritia non inuidia; aut ſi hac, non ambitione laborat.

2 Quarta diuiſionis lex eſt, vt non ſit prolixa, ſed brevis quoad eius fieri poterit. Ita Ariſtoteles 2. poſter. 5. & 14. Boëtius de diuiſion. Cicero citato l. 2. de finibus, ubi inquit in plura quam oportet genera quidpiam tribuere, eſſe non diuidere, ſed frangere rem. Et Seneca epist. 89. *comprehendere, inquit, quemadmodum maxima, ita minima difficile eſt. Deſcribitur in tribus populus, in centurias, exercitus. Quidquid in manu creuit facilius agnoſcitur, ſi diſceſſit in partes, quas innumerabiles eſſe, & paruas non oportet. Idem enim vitij habet nimia, quod nulla diuiſio. Simile conſuſo eſt, quidquid uſque in puluerem ſectum eſt.* Ac Damascenus cap. 2. dialect. *omnis diuiſio à genere in ſpecies facta ſit in duo, vel tria, raro autem quatuor attingit, impoſſibile eſt enim diuidi genus in quinque ſpecies, & ſuprà: homo autem diuiditur in omnes homines, qui infiniti ſunt numero. Propterea aiunt, diuiſionem non rectè dici eam, qua ſit*

fit à specie in indiuidua sed enumerationem. Plato in ciuili his verbis: *ceterum haud satis, amice, tutum est, ad extremum, nimisque tenuiter omnia persequi partiendo: praestat autem per media prosequi: sic enim facilius meliusque ideas inuenimus.* Ac demum Martianus Mineus Capella in dialect. hisce verbis; *Diuidere usque eo debemus donec ad indiuiduum veniatur: & hoc fit, cum per differentias ad paucitatem genera redigimus.* Et paulo infra; *diuisionis quidem ratio inesse, & tractari debet: sed multum apparere non debet.*

29 Hanc regulam non obseruant, qui rei immediatas, proximas, & magis vniuersales species (quas semper pauciores oportet esse) transiliunt; ac per mediatas, remotas, & magis particulares (quarum numerum necesse est maiorem esse) propositam sibi rem dispefcunt: veluti si viuens, non in sensibile, & in non sensibile, aut insensibile, sed in hominem, belluam, arborem, fruticem, & herbam diuidas; aut si animal diuidas, non in rationale, & irrationale, sed in animal rationale, siue hominem, & canem, simiam, leonem, taurum, &c. Quamuis autem, cum partes subiectiuae proximae nominibus negatiuis possunt explicari, fieri debeat in eas diuisio, vt ex nuper dictis liquet; ceterum, si positiua sortiantur nomina, iisque vti possimus absque breuitatis dispendio, tum haud est vtendum negatione vlla: quamobrem vitio/um esset magnitudinem diuidere, non in lineam, superficiem & profunditatem, sed in lineam, & non lineam.

TRACTATVS II.

De quibusdam dubiis circa definitionem, & diuisionem.

CAPVT I.

Enodantur quatuor priora dubia de definitione, & diuisione.

1 **P** RIMUM dubium circa eas esto; an definitio, & diuisio sint modus sciendi propriè loquendo? Quod attinet ad definitionem, qui eam esse negant, hi soli negant illam esse propriè modum sciendi: quando ergò certum est, eam esse, vt liquet ex dictis cap. 2. tract. praecedentis nemini ambiguum esse debet, quin sit propria ratione modus sciendi. Quod vero spectat ad diuisionem Faber theore. 7. absolute ei negat propriam, ac germanam quidditatem modi sciendi. At Zabarella lib. 3. de methodis cap. 6. tantum negat, diuisionem actualem esse propriè modum sciendi, solique diuisioni in partes potestatiuas hanc proprietatem concedit. Quod argumentum Fabro fauere possit, haud comperio: quamobrem eius sententiam cum vniuersa scola desero. Et quidem, siue modus sciendi sit oratio ignoti manifestatiua, quaecunque, & qualiscunque; siue id genus oratio, & praeterea talis, vt in ea artificium logicum eluceat; siue denique sit exemplar obiectiuum vtile ad alias scientias comparandas; non est profecto cur diuisio omnis excludatur à vero, & proprio conceptu modi sciendi. Eadem etiam de causa censeo cum Raphaële Auerla quaest. 4. log. sect. 5. post medium, & plerif-

que aliis, aduersus Zabarellam, diuisionem totius actualis in suas partes esse propriè modum sciendi.

2 Dubitabis secundo, quænam definitiones, & diuisiones sint propriè, & rigorosè tales? Respondeo inprimis, nullam definitionem non essentialem esse strictè definitionem: quoniam hæc secundum omnes est oratio, vel propositio, vel modus sciendi explicans naturam, & essentiam rei: eam autem explicat sola definitio essentialis, partes scilicet metaphysicas rei, cuiusmodi sunt genus, aut quasi genus, & differentia, vel saltem physicas proponens: nec enim aliæ præter has sunt, quod aiunt, de essentia definiti.

3 Dices tamen. Definitio descriptiua rei per genus, & proprium quarto modo ei realiter identificata eius essentiam saltem physicam explicat: quidni ergò sit definitio propriè talis, eiusmodi si sit ea, quæ partes physicas rei repræsentat; vt ista, homo est compositum ex corpore, & anima? Eadem ratione videtur, respectus essentialis rei ad causas extrinsecas, nempe finalem, efficientem, & exemplarem esse non improprie, & adumbrate definitiones, sed verè, & propriè, huiusque aded veritatis, & proprietatis in definiendo expertes esse solas illas descriptiones, quibus Poëtæ & oratores vtuntur, quibusque per metaphoras, & similia, & aliquando sine illis, rei accidentia quadam realiter distincta longo sermone prosequuntur: nec non illas, merito quarum Dialectici, & Grammatici varios nominum vsus explanant.

4 Nullo tamen negotio repellitur hæc obiectio. Oratio namque, qua dicitur hominem, v.g. componi ex corpore, & anima, eius essentiam physicam, & realem attingit, idque non vtunque, sed instar essentiae, & primæ radice, siue conceptus primarij: qui enim sic definit hominem, nihil in eo prius concepit, aut iure potest, integritate illa, & compositione ex corpore, & anima: quid mirum ergò, si talis oratio hominem propriè definit? Ceterum hæc v.g. homo est animal risibile, aut quæcunque alia per proprietatem, aut respectum ad causas rem definiens, essentiam quidem eius realem & physicam attingit, non tamen instar essentiae, sed potius accidentis logici, & conceptus cuiusdam secundarij, propterea quod proprietas rei, & eius respectus ad causas ratione nostra supponat eius essentiam logicam, ac respectum ad præcipuas suas, ac magis nobiles orationes: nulla ergò descriptio, nulla definitio causalis strictam definitionis indolem & essentiam sortietur. Vide inferius dicenda lib. 8. tract. 6. c. 5. circa medium.

5 Data opera, tum ad finem capitis secundi, tum hoc ipso cap. tertio paulo supra adieci particulam illam, *genus, aut quasi genus*, cum sermo esset utrobique de definitione essentiali & stricta. Arbitror enim aduersus Fonsecam lib. 5. instit. Dialecticarum cap. 3. Conimbricenses tom. 1. log. in cap. 5. de substant. quaest. 1. §. 1. & 2. & alios neotericos definitiones supremorum generum quibusve non sit aliud superius genus, ea tamen propriè & rigorosè definire, esto per genus pressè tale ea non explicant, eo videlicet quod illorum essentiam & quidditatem etiam logicam proponant, quo quid amplius requiri potest ad strictè definiendum? Respondent aduersarij proponere quidem, sed non explicare, sicuti, vt pressè, & vera ratione definiant, opus est: propterea autem non explicare, sed primis veluti lineamentis adumbrare, quia genera ipsa, circa quæ sunt ob maximam eorum vniuersalitatem vix aut